

Södertörns högskola | Institutionen för samhällsvetenskaper
Kandidatuppsats 15 hp | Journalistik | Hötterminen 2012

Vetenskap i svensk press

– En studie av vetenskapsrelaterat material i
Aftonbladet, Dagens Nyheter och Svenska
Dagbladet.

Av: Monica Lundbom
Handledare: Elin Gardeström
Examinator: Karin Stigbrand

Abstract

Syftet med uppsatsen är att undersöka om det vetenskapliga innehållet i dagstidningar har förändrats mellan år 1961 och 2001. Tidningarna som undersöks är *Aftonbladet*, *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* och metoden som används är kvantitativ innehållsanalys.

Resultatet jämförs med den motsvarande danska studien *Ekspert i medierna: Dagspressens brug af forskere 1961-2001* av Albæk, E., Munk Christiansen, P. och Tøgeby, L. Svaret på frågorna och jämförelsen med den danska studien tolkas utifrån teorier om utvecklingen av det moderna kunskapssamhället och experternas viktigare funktion i samhället.

Uppsatsen visar att vetenskapsrelaterat material inte förekommer oftare år 2001 jämfört med år 1961. Det vanligaste forskningsområdet som ges utrymme är medicin, vilket gäller för båda åren. En skillnad mellan åren är att samhällsvetenskap är vanligare år 2001 än det var 1961, medan teknikvetenskap är mindre vanligt.

Vetenskapsrelaterat innehåll återfinns vanligtvis i sektioner med allmänna nyheter båda åren, och nyhetsartiklar och notiser är den vanligaste artikeltypen. År 2001 blir det dock vanligare att vetenskap återfinns i andra sektioner samt i opinionsmaterial, till exempel i debattartiklar, ledartexter och krönikor.

Det är färre forskare som förekommer i medierna år 2001 jämfört med år 1961. Majoriteten av forskarna är män, även om det blir vanligare med kvinnliga forskare 2001. Det är också något vanligare att forskarna uttalar sig år 2001 jämfört med år 1961. Vanligast att uttala sig om är den egna forskningen, men det syns en viss utveckling mot att forskarna i högre utsträckning kommenterar andra frågor, så som politik.

Jämförelsen med den danska studien visar att det finns likheter och skillnader mellan svenska och danska dagstidningar gällande vetenskapsrelaterat innehåll. Bland annat verkar svenska medier använda sig av vetenskap i större utsträckning båda åren, samt har en högre andel kvinnliga forskare. En tendens som återfinns både i svenska och danska dagstidningar är att samhällsvetenskap blir vanligare och att det är färre forskare som medverkar i medierna år 2001 jämfört med 1961, men de forskare som medverkar uttalar sig i större utsträckning.

Nyckelord: Dagspress, forskningsinformation, journalistik, kunskapssamhället, vetenskap i medier, vetenskapsjournalistik.

Innehåll

1. Inledning	4
2. Syfte och frågeställning	5
3. Tidigare forskning om vetenskap i medier	5
4. Teoretiska perspektiv	9
5. Metod och metodkritik	12
5.1. Kvantitativ innehållsanalys	12
5.2. Tillvägagångssätt och avgränsningar	13
6. Resultat av undersökningen	16
6.1. Mer eller mindre vetenskap i medier?	16
6.2. Vilka forskningsområden är mest omskrivna?	18
6.2.1. Forskningsområden Aftonbladet	19
6.2.2. Forskningsområden Dagens Nyheter	20
6.2.3. Forskningsområden Svenska Dagbladet	21
6.3. I vilka artiklar förekommer forskning?	22
6.4. Vetenskap i olika sektioner i tidningarna	23
6.5. Vem är forskaren och hur ofta möter vi hen?	24
6.6. Uttalar sig forskarna och i så fall: om vad?	25
7. Sammanfattning av resultat	26
8. Analys	27
8.1. Jämförelse: vetenskapsrelaterat innehåll i svenska och danska medier	27
8.1.1. Hur ofta förekommer vetenskapsrelaterat material?	27
8.1.2. Vilka forskningsområden är vanligast?	28
8.1.3. I vilken typ av tidningstext och i vilka sektioner förekommer forskning?	29
8.1.4. I vilken omfattning förekommer forskare?	29
8.1.5. Vem är forskaren och vad uttalar hen sig om?	30
8.2. Förändring i vetenskapsrelaterat innehåll i medier	31
9. Diskussion	33
10. Förslag till vidare forskning	34
Käll- och litteraturförteckning	35
Bilaga 1: Kodschema	37

1. Inledning

Är kolesterol farligt? Skyddar kaffe mot prostatacancer? Påverkas vi negativt av mobilstrålning? Svaret från forskare på dessa frågor har varierat över tid och har med största sannolikhet haft betydelse för hur mycket fett vi ätit, hur många koppar kaffe vi har druckit eller om försäljningen av headset till mobilerna har ökat eller minskat. Utgångspunkten för den här uppsatsen är att medier är en plats där människor kan ta del av vetenskapsrön, vilket i sin tur kan påverka deras val. Men frågan är om det vetenskapsrelaterade medieinnehållet har förändrats i takt med akademien och utvecklingen av det moderna kunskapssamhället.

Jag ska undersöka hur vetenskapsrelaterat innehåll i medier har förändrats över tid. I forskningsrapporten *Experter i medierna: Dagspressens brug af forskare 1961-2001* undersöker Albaek, Munk Christiansen och Togeby (2004) tre danska tidningar och kommer fram till att vetenskapsrelaterat material ökar i frekvens under den perioden. Min ambition är att göra en liknande undersökning av tidningarna *Aftonbladet*, *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* för att se om det har skett en liknande utveckling i Sverige. Jag ska också jämföra mitt resultat med den danska studien för att visa på likheter och skillnader.

I uppsatsen kommer jag ta reda på vilka forskningsområden och forskare som ges utrymme i svensk dagspress de båda åren. Förhoppningen är att kunna visa på någon form av förändring i mediernas innehåll som kanske går att koppla till en mer övergripande samhällsutveckling.

Mina teoretiska utgångspunkter berör relationen mellan vetenskap och samhälle samt kunskapssamhällets framväxt (Broks, 2006; Benner, 2009). Den samlade tidigare forskningen pekar på att samhällsvetenskap tycks ha blivit ett allt viktigare forskningsområde under slutet av nittonhundratalet, parallellt med att samhället har blivit mer professionaliserat och inriktat på kunskap och information. Samtidigt är människor i dag mer beroende av tekniska experter jämfört med tidigare med tanke på de avancerade system som samhället är uppbyggt av (Albaek et al. 2004; Benner 2009).

Benner (2009) är sociolog och närmar sig vetenskapen i samhället ur ett kunskapspolitiskt perspektiv, medan Albaek et al. (2004) närmar sig det ur ett makt- och demokratiperspektiv, med fokus på medieinnehåll och experter. De kommer tillsammans med tidigare forskning om vetenskap i medier att vara den teori som jag lutar mig mot.

Jag började intressera mig för vetenskap i medier efter att ha studerat journalistik, vikarierat som reporter, samt arbetat med forskningskommunikation som informatör på Södertörns högskola. Att vetenskap kommer allmänheten till handa ser jag som en av de

viktigaste pelarna i ett demokratiskt samhälle, särskilt eftersom den i Sverige till stor del finansieras av skattemedel. Jag tycker att medborgerlig bildning är en intressant och viktig utgångspunkt, därför hoppas jag med denna uppsats kunna öka förståelsen för relationen mellan akademi, vetenskap, medier och samhälle.

2. Syfte och frågeställning

Jag ska undersöka vetenskapsrelaterat innehåll i rikstäckande dagspress åren 1961 och 2001 för att se om medieinnehållet kan sägas återspegla samhällsutveckling. Undersökningen kommer att ske i två steg: först genom en kvantitativ undersökning och sedan genom att jag analyserar resultaten utifrån tidigare forskning och valda teorier.

Den här uppsatsen ska undersöka vilka ämnen som förekommer, vilka forskare som omnämns och vad de uttalar sig om, samt var i tidningarna och i vilken typ av artiklar som vetenskap återfinns i. Syftet är att se om och på vilket sätt mediernas vetenskapsrapportering har förändrats under en femtioårsperiod och om det går att se någon koppling till utvecklingen av det moderna kunskapsamhället och experternas allt viktigare funktion i samhället.

I den kvantitativa undersökningen operationaliserar jag syftet till följande frågeställning:

- Hur ofta förekommer vetenskapsrelaterat material?
- Vilka vetenskapsområden förekommer i medierna?
- I vilken typ av tidningstext och i vilka sektioner av tidningarna återfinns vetenskapsrelaterat material?
- I vilken omfattning förekommer forskare?
- Vilket kön har forskarna och vad uttalar de sig om?

Resultatet på undersökningen kommer jag sedan att analysera med hjälp av tidigare forskning om vetenskapsrelaterat innehåll i medier och teorier om utvecklingen av kunskaps- och expertsamhället. Eftersom den danska studien (Albaek et al., 2004) utgör en utgångspunkt för uppsatsen, ämnar jag också jämföra mina resultat med den.

3. Tidigare forskning om vetenskap i medier

Den tidigare forskningen om vetenskap i medierna är ofta avgränsad till särskilda forskningsdiscipliner eller vetenskapliga frågor som förekommer i medier under en viss tid. Exempelvis avhandlingarna *Genus och genrer: forskningsanknutna diskurser i dagspress* (Engström, 2008) och *Dagens Gennyheter: hur massmedia berättar om genetik och genteknik*

(Ideland, 2002a), *Det gäller livet: mediernas roll i stamcellsdebatten* (Ideland, 2002b) och kandidatuppsatsen *Naturvetenskap och redaktionstänk: hur resonerar beslutsfattare inom morgonpress om naturvetenskaplig rapportering* (Kasemo & Kriström, 2009). Ibland kompletteras detta med kvalitativa intervjuer med vetenskapsjournalister och/eller forskare som har förekommit i medierna. Exempel på det är kandidatuppsatsen *Mötet mellan skilda världar. En studie av relationen mellan forskare och journalister vid akrylamidlarmer* (Ellboj & Barthélemy, 2003).

Jag placerar min uppsats i kategorin av studier som fokuserar på att skapa en bredare översiktssbild av forskningsrelaterat innehåll i stort, oavsett vilket ämne eller disciplin som är representerat. Exempel på särskilt relevant forskning med den inriktningen är *Ekspert i medierna* (Albaek et al., 2004), *Vetenskap i Press – En innehållsanalys* (Vetenskap & Allmänhet (V&A), 2005) och magisteruppsatsen *Den avhandlade verkligheten: nyhetsvärderingens genomslag på vetenskapsjournalistiken* (Olausson, 2007). Det samlade kunskapsläget kring vetenskap i medier kommer jag kunna ställa mot mina resultat, för att antingen bekräfta, dementera eller nyansera deras resultat och slutsatser. Jag ska kort presentera de resultat som har direkt koppling till den här undersökningen, och kommer avslutningsvis att presentera forskningen av Albaek et al. (2004) mer ingående eftersom den till stor del ligger till grund för den här uppsatsen.

I *Fokus forskning: vetenskapsjournalistikens olika roller* närläser medieforskaren Finer (2005) ett nummer av *DN* från 2004 för att spåra allt som har med vetenskap att göra i varenda text. Han visar på ett övertygande sätt hur vetenskap genomsyrar hela tidningen inom kort sagt varje sektion och i alla slags artiklar. Han argumenterar därför för att begreppet vetenskapsjournalistik borde uppdateras eller vidgas, eftersom vetenskap uppenbarligen även finns utanför vetenskapssidorna och är något som behandlas av allmänreportrar också – inte bara av specialreportrar som har vetenskap som huvudfokus (Finer, 2005, s. 26). Det är också av den anledningen som jag har valt att använda begreppet ”vetenskapsrelaterat innehåll i medier”, för att betona att jag alltså inte riktar in mig på särskilda vetenskapssidor utan studerar hela tidningar. Termen används även av Finer själv (2005). Eftersom den här uppsatsen bland annat ska svara på var någonstans som vetenskapsrelaterat innehåll förekommer, blir det intressant att se om det stämmer överens med Finers (2005) bild av att vetenskap genomsyrar alla sektioner i dagspressen.

I rapporten *Vetenskap i press* (V&A, 2005) undersöks i vilken omfattning och på vilket sätt som vetenskapsrelaterat material återfinns i familje- och ungdomspress samt i regional press. Slutsatserna är att psykisk hälsa är vanligast i ungdomspress och att medicin är vanligast i

familjepress (psykisk hälsa samlas under kategorin medicin i min undersökning). I regionalpress är det vanligast med samhällsvetenskap, tätt följt av medicin.

I magisteruppsatsen *Den avhandlade verkligheten* undersöker Olausson (2007) nyhetsvärderingens genomslag på vetenskapsjournalistiken. Han studerar vilka avhandlingar som under en tremånadersperiod får genomslag i medier, samt kompletterar detta med intervjuer. Genomslag i medier definierar han som: att avhandlingen och/eller författaren nämns i en artikel, eller att artikeln har tillkommit utifrån avhandlingen (ibid., s.6). Resultatet han kommer fram till är att avhandlingar om medicin resulterar i flest artiklar i medier, men att samhällsvetenskap får störst proportionellt genomslag. Avhandlingar om naturvetenskap och teknik skriver pressen däremot mer sällan om (Olausson, 2007).

Viktigt att påpeka är att Olausson (2007) kategoriserar samhällsvetenskap som en underkategori till humaniora, vilket jag inte ämnar göra (se mer under avsnittet Metod).

Olausson menar att resultatet kan förklaras utifrån nyhetsvärderingskriterier, exempelvis att det är lättare att personifiera samhällsvetenskap/humaniora och medicin, än teknik (ibid., s. 21 och s. 30-31). Den sektionsmässiga fördelningen som Olausson har hittat, är att medicin oftare återfinns på nyhetssidor och featuresidor och att samhällsvetenskap/humaniora företrädesvis återfinns på kultursidor (ibid., s. 31).

Resultaten i *Vetenskap i press* (V&A, 2005) samt Olaussons (2007) magisteruppsats överensstämmer med varandra, det vill säga att medicin/hälsa är det vanligaste innehållet i de medier som de undersöker, bortsett från regionalpressen där samhällsvetenskapen dominerar.

Efter den kvantitativa undersökningen i den här uppsatsen kommer det bli tydligt hur Vetenskap och Allmänhet (2005), samt Olaussons (2007) resultat förhåller sig till innehållet i *Aftonbladet*, *DN* och *SvD* och hur det eventuellt har förändrats över tid.

Som jag nämnde inledningsvis finns det dock särskilt en forskningsrapport som har varit central för mitt val av ämne, samt för utformningen av forskningsdesignen. Det är *Ekspert i medier. Dagspressens brug af forskere 1961-2001* (2004) av Albaek et al. Eftersom deras arbete har en så tongivande roll kommer jag nu att presentera vad de kommer fram till mer ingående.

De danska morgontidningarna som Albaek et al. (2004) undersöker är *Jyllands-Posten*, *Politiken* och *Berglinske Tidende* och de avgränsar sig till att undersöka en månad vart tionde år. De kommer fram till att artiklar med forskningsrelaterat innehåll har blivit sju gånger så vanligt om man jämför tidningsinnehåll åren 1961 och 2001. År 1961 är det 64 artiklar och år 2001 är det 441 artiklar (Albaek et al., s. 29).

År 1961 är naturvetenskap (innefattar teknik och jordbruk) vanligast, 1971 och 1981 är det i stället medicin som är mest förekommande, för att år 1991 och 2001 ersättas av samhällsvetenskap (ibid., s. 37).

En förklaring som Albaek et al. (2004) ser, är att samhällsvetenskap är mer vanligt i medier eftersom samhället och särskilda delar av det har blivit så ”specialiserat” eller ”expertliggjort” att människor och medierna har ett större behov av att använda sig av experter (ibid., s. 58).

Däremot har inte antal forskare per artikel ökat, utan snarare sjunkit. År 1961 var det 1,4 forskare i snitt per artikel som handlade om vetenskap, femtio år snare är det 1,3 forskare per vetenskapsrelaterad artikel. Det finns därmed inget som pekar på att tidningar i högre utsträckning försöker att ta med ”flera forskarröster” för att problematisera och belysa en fråga ur flera perspektiv (ibid., s. 42-43).

År 1961 var det vanligast att forskaren uttalade sig om sin egen forskning, andra frågor (*andre begivenheder*) eller andras forskning. Men år 2001 har detta förändrats, då är andra frågor det vanligaste området som forskarna uttalar sig om, sedan den egna forskningen, och därefter andra former av vetanden (kommentarer till medier, politiker, internationella eller politiska institutioner med mera). Forskarna uttalar sig också i mycket högre grad om andra former av vetande och politiska beslut år 2001 (ibid., s. 44-45). De visar också hur det 2001 är vanligast att forskare inom humaniora och samhällsvetenskap uttalar sig om andra större händelser, politiska beslut och i tredje hand om sin egen forskning. När det gäller Naturvetenskap, teknik och jordbruk, samt medicin och hälsa, så är det motsatt förhållande som råder. Då uttalar sig majoriteten om den egna forskningen, sedan om andras forskning eller andra stora händelser (ibid., s. 45-49).

Vilka forskare som uttalar sig om vad, stärker Albaek et als. (2004) tes om att det finns ett sug efter experter som med auktoritet kan gå in och kommentera eller analysera aktuella samhällshändelser. Samhällsvetenskap och humaniora fyller den funktionen, medan naturvetenskap, teknik, medicin och jordbruk är mer inriktad på själva innovationen och ”det nya” som man har upptäckt (ibid., s. 45-52).

Könsfördelningen i de danska tidningarna år 1961 är 98 procent män och 2 procent kvinnor. År 2001 är det 86 procent män och 14 procent kvinnor. Det har således skett en förändring, även om det fortfarande är stor skillnad i representation mellan könen (ibid., s. 41).

Sammanfattningsvis pekar Albaek et al. (2004, s. 55-56) på två väsentliga utvecklingar i hur medier använder sig av forskare. Den första rör forskarnas roll i medier, som år 2001

handlar mindre om ”vetenskapsförmedling” och mer om att agera expertkommentator till något skeende inom exempelvis politik med mera. Dessutom verkar det som att pressen år 2001 söker upp forskare utifrån sådant som händer i omvärlden, snarare än att man hittar något som forskaren har kommit fram till själv (ibid., s.55). Den andra utvecklingen som de ser är att samhällsvetenskaper tar så mycket större plats i förhållande till andra vetenskapsområden. Och över huvud taget att det är mycket vanligare med artiklar som innehåller forskare eller forskning 2001 jämfört med tidigare. Denna utveckling menar de främst har skett under 1990-talet (ibid., s. 42-43, 58-59).

Det tyder också på att forskarna mer har accepterat det som en del av sitt arbete att agera expertkommentatorer i medierna. Det är en förändring i forskarens arbetsroll, som kanske främst är påtaglig för forskare inom samhällsvetenskap och humaniora som mer än tidigare deltar i det offentliga samtalet och i samhällsdebatten (ibid., s. 58-59). Ett problem kopplat till detta som Albaek et al. pekar på är att forskare kan uttala sig i högre grad om till exempel politiska beslut och andra frågor som egentligen ligger utanför dennes direkta kunskapsområden. För publiken kan det därför bli svårt att skilja på vad som faktiskt är fakta och vad som är tyckande (ibid., s. 62-64).

4. Teoretiska perspektiv

De teoretiska perspektiv som kommer att användas i uppsatsen berör relationen mellan vetenskap, experter och samhälle.

Enligt Broks (2006, s. 143) är populärvetenskap en slags överföring av vetenskap mellan allmänhet och experter som äger rum i offentligheten. Vetenskapsrelaterat innehåll i medier är i högsta grad populariserad vetenskap, eftersom dagspressens texter riktar sig till en bred publik. Och då medier utgör en del av offentligheten, anser jag att Broks teorier om populärvetenskap/vetenskap i offentligheten är aktuella för min uppsats.

Broks betonar att populärvetenskap inte ska ses som ett färdigt meddelande som levereras färdigpaketerat från experter till en passiv och okunnig allmänhet. Snarare ska populärvetenskap ses som något som skapas i mötet mellan experter och allmänhet, och är kopplad till den samtida kontexten (ibid., s. 143). Det innebär att populärvetenskap, i detta fall vetenskap i medier, inte är en direkt överföring från exempelvis akademien till allmänheten, utan att innehållet är en del av samtiden och offentligheten.

Broks styrker denna teori genom att i tidigare kapitel visa hur populärvetenskap/vetenskap har fyllt olika funktioner i offentligheten under olika perioder (för både experter och allmänhet), och att dessa kan kopplas till olika politiska och sociala kamper (ibid., s. 142).

Utifrån det synsättet är vetenskap i medier en arena där samtid och vetenskap möts och påverkar varandra. Jag kommer att ha det som utgångspunkt både i mitt val av teorier nedan, och i min analys. Det som syns i medier är inte något fristående, utan hänger ihop med samhällsutvecklingen och populärvetenskap/vetenskap, samt påverkar densamma (ibid., s. 142-143).

Jag ska nu gå in på de sociala och politiska skeenden som jag kommer att koppla till de resultat som den kvantitativa innehållsanalysen genererar.

I *Kunskapsnation i kris* visar sociologen Benner (2009) hur intresset för vetenskap och teknologiska framsteg har gått i vågor rent historiskt. Hans infallsvinkel är forskningspolitik med kopplingar till kunskapssyn, ekonomiska system och tilldelning av forskningsmedel. Benner redogör för vilka funktioner och skyldigheter som man har tilldelat vetenskap och forskare under perioder. Detta kopplar han också till samhällsförändringar. Sammantaget ger det en bild av vilken position i samhället som vetenskap och teknologi har haft under 1960- och 2000-talet (2009, s. 22-30).

På 1960-talet växte de kunskapsproducerande institutionerna (lärosäten och forskningscentrum) i omfattning, menar Benner. Spridningen av vetenskap ökade jämfört med tidigare och regeringar och större företag engagerade sig mer i forskning och forskningsfinansiering. Det blev under den här perioden även viktigare med högre utbildning för att få ett jobb. Det som framför allt är intressant i det här sammanhanget är att det anlades ett nyttoperspektiv på vetenskap som gick ut på att man med hjälp av vetenskap skulle kunna definiera och lösa samhällsproblem, vilket i sin tur skulle bidra till utvecklingen och organiseringen av den offentliga sektorn (ibid., s. 22-24).

Under 1970-talet kom den ekonomiska nergången och det fördes diskussioner kring hur neutral vetenskap och kunskap skulle vara. Samtidigt togs det fram strategier på nationell och internationell nivå för hur kunskapen kunde nyttiggöras (ibid., s. 27), vilket kan tyckas något motsägelsefullt. Dels att man vill ha en fristående akademi, medan man i nästa andetag börjar ställa krav på vad resultatet från forskningen ska kunna användas till.

En följd av detta var att forskarna från samhällsvetenskaperna blev extra mycket i ropet. Med sina kunskaper ansågs de kunna bidra med fakta och råd kring hur samhället bäst skulle organiseras (ibid., s.27). Under 1980-talet höjdes röster för att lärosäten i alltför hög

utsträckning behövt nyttoanpassa sin verksamhet, och det föreslogs på både internationell och nationell nivå att universitet och högskolor skulle bli mer autonoma (ibid., s. 30-31).

Även 1990-2000-talet präglas enligt Benner (ibid., s. 31) av dessa komplexa tankar om att akademien både ska producera användbar kunskap, samtidigt som den ska vara autonom. I ett mer fördjupat teoretiskt resonemang pekar Benner på att de tekniska systemen blivit mer komplexa och kräver en högre grad av expertkunskap. Det gör att många fler människor blir uteslutna och måste förlita sig på färre personer. Som ett svar på det har forskningen pålagts förhållningsregler som ska se till att vetenskapen och forskningen är etisk (ibid., s. 32).

”Kunskapssystemets tillväxt har också till betydande del skett inom områden med en hybridliknande karaktär, där gränserna mellan ’politik’, ’ekonomi’ och ’vetenskap’ är oklara”, skriver Benner (Benner 2009, s. s.33, stöder citatet med hänvisning till Funtowitz & Ravetz i *Science for the Post-Normal Age*, 1993).

Sammanfattningsvis kan man säga att det tycks ha skett ett ”församhälleligande” av vetenskapen, och att kunskap på många sätt finns mer delaktig i fler människors liv i början av 2000-talet jämfört med mitten på 1900-talet (ibid., s. 31-32). Eller som Benner uttrycker det: ”kunskapen blir en allt mer central samhälllig resurs” (ibid., s. 33). Dessutom har många tekniska system blivit så komplexa att ytterst få förstår sig på dem och mycket av vardagens samhällsliv har blivit föremål för forskning på ett annat sätt än tidigare. Exempelvis politik, ekonomi och sociala vetenskaper (ibid., s. 31-33). Relationen mellan vetenskap och samhälle har därmed förändrats från 1960-talet fram till 2000-talet som är den perioden som är aktuell i den här uppsatsen.

Efter redovisningen av resultatet av min kvantitativa undersökning, kommer jag återkomma till en diskussion om hur medierna kan sägas spegla den utvecklingen som Bennet pekar på. Går medierna åt något annat håll i reaktion mot detta, eller speglas utvecklingen även i det journalistiska innehållet? Syns exempelvis ”församhälleligandet” av vetenskap i medierna? Vilka experter förekommer i medier, och sker det någon förändring i positioner mellan de båda åren?

5. Metod och metodkritik

5.1. Kvantitativ innehållsanalys

Jag ska använda mig av en kvantitativ innehållsanalys för att analysera forskningsrelaterat material i samtliga nummer av *DN*, *SVD* och *Aftonbladet* vecka 12, åren 1961 och 2001. Jag ska nu gå in mer på vad kvantitativ metod innebär och på undersökningens utformning.

Kvantitativ innehållsanalys innebär att jag ska studera innehållet i de utvalda tidningarna och använda mig av ”likvärdiga och därmed jämförbara uppgifter” som dessutom kan ”uttryckas och analyseras med siffror” (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wägnerud, 2007, s. 223). De likvärdiga uppgifterna är i detta fall antal artiklar som innehåller vetenskapsrelaterat material, forskningsområden, antal forskare, forskarnas kön, om forskarna uttalar sig och i så fall om vad, samt i vilken typ av artiklar och sektioner som materialet återfinns.

Kvantitativ innehållsanalys lämpar sig bra när man vill ha svar på frågor om hur ofta något förekommer i medier, eller hur stort utrymme något ges (ibid., s. 223). I mitt fall är det frekvensen, det vill säga hur ofta eller sällan, som jag är intresserad av att mäta.

Är antalet artiklar ett mått på att något är viktigt inom journalistik? Både ja och nej. Placering i tidningen, storlek, om det är bild eller inte spelar naturligtvis också stor roll. Att något ges utrymme är dock ett tecken på att det är prioriterat i viss mån, annars hade det inte tagits med i tidningen – om det inte är extrem nyhetstorka.

För att inte fastna i maskinellt räknande, har jag också noterat storleken på artikeln för att få en viss uppfattning om omfattningen av det som skrevs. Det kan också ge en antydning om hur pass fördjupande texten är.

En nackdel med att göra en kvantitativ innehållsanalys är dock att jag inte kan uttala mig om förändringar i det kvalitativa innehållet. Det innebär att om det är ungefär lika många artiklar som innehåller forskning de två åren, kan det ge intryck av att det inte är mycket som har förändrats i mediernas sätt att arbeta med vetenskap. Det bästa hade varit att komplettera den kvantitativa innehållsanalysen med en kvalitativ innehållsanalys. Tyvärr var detta inte möjligt rent tidsmässigt eftersom jag gick igenom 42 tidningar, vilket tar lång tid.

Svårigheterna med metoden som jag har stött på, är att det är väldigt tidskrävande när man letar efter detaljer i artiklar, som i det här fallet var specifika ord och särskilt innehåll. Det gjorde att jag var tvungen att läsa igenom i princip alla artiklar i tidningarna för att inte riskera att missa ställen där forskare nämns eller uttalar sig. Fördelen är att jag inte har behövt begränsa mig till sökord, vilket är brukligt i digitalt arkivsökande.

5.2. Tillvägagångssätt och avgränsningar

Utgångspunkten var att jag ville jämföra mitt resultat med Albaek et al. (2004) varför det hade varit önskvärt att studera motsvarande perioder i Sverige. Det visade sig dock bli ett alltför stort material att arbeta med, eftersom Albaek et al. (2004) går igenom tre danska tidningar under en månad, åren 1961, 1971, 1981, 1991 och 2001. Jag valde i stället att undersöka tre svenska tidningar, under en vecka åren 1961 och 2001. Det tillåter mig att jämföra med den danska studien när det gäller utvecklingen i stora drag över femtio år, samtidigt som det ger mig möjlighet att göra en mer fördjupad jämförelse mellan tidningarnas innehåll år 1961 och 2001. Jag gör dock inte anspråk på att i uppsatsen kunna berätta vad som sker mellan 1961 och 2001. Det är exempelvis möjligt att vetenskapsrelaterat innehåll sjunker eller tilltar väldigt i omfattning under någon period som jag inte undersöker.

Tidningarna *Aftonbladet*, *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* valdes utifrån att jag ville undersöka både kvälls- och morgonpress som var ledande både 1961 och 2001.

Expressen valdes bort av tidsmässiga skäl, och *Aftonbladet* är därför den enda kvällstidningen som finns representerad.

Avgränsningen till vecka 12 år 1961 och 2001 valdes utifrån att den infaller på våren, inte innehåller några röda dagar, eller annat som riskerade att skilja de båda åren åt nämnvärt. På hösten och vintern riskerar tidningarna att innehålla artiklar om Nobelpristagarna och den forskningen. Det skulle bli en helt annan undersökning än vad jag hade för avsikt att göra. Jag ville även undvika sommarperioden eftersom en annan risk då är att nyhetstorka snedvrider resultatet åt något håll och gör att innehållet inte kan sägas vara representativt för medier till vardags.

Vecka 12, var också en helt ”vanlig” nyhetsvecka båda åren, det vill säga: den innehöll inga mediala händelser. En medial händelse definierar jag som något som tränger undan det normala nyhetsflödet och får uppmärksamhet i nästan samtliga medier. Exempel på mediehändelser i Sverige är riksdagsval, tidpunkt för budgetpresentation, och för internationella och svenska medier: OS, VM i fotboll eller liknande.

Vetenskapsrelaterat material i medier har jag valt att operationalisera till att omfatta artiklar som uppfyller minst ett av följande kriterier:

- Handlar om eller innehåller vetenskap
- En forskare har skrivit
- Innehåller en forskares namn (nämns med akademisk titel, eller får epitetet ”forskare”).

Kriterierna markerar också tydligt att min undersökning inte riktar in sig på särskilda vetenskapssidor, utan har en bredare utgångspunkt.

I de fall då artiklarna handlar om något som rör personalpolitik, administration på lärosäten eller högskolepolitiska frågor har jag uteslutit dem från undersökningen eftersom det inte har en direkt koppling till vetenskap. Exempel på artiklar som uteslutits är turerna kring vem som ska bli den nya universitetskanslern, eller att Stockholms universitet ska byggas ut med ytterligare ett hus (*Aftonbladet*, *SvD* och *DN*, vecka 12: 20 mars-25 mars, år 1961).

Jag använde mig först av många kategorier som utgångspunkt för att lättare kunna slå ihop dem i efterhand. Varje artikel är kodad efter vilket forskningsämne det innehåller. När det senare visade sig att mitt material inte var tillräckligt omfattande för att kunna visa på någon fördelning över ämnen (det finns oerhört många forskningsämnen), slog jag ihop dem i mer övergripande kategorier som jag kallar vetenskapsområden, forskningsområden eller forskningsdiscipliner (begreppen används synonymt). Både forskningsämnen och forskningsområden följer *Nationella förteckningen av forskningsområden och forskningsämnen* (Statistiska centralbyrån (SCB), 2002).

- Humaniora och religionsvetenskap
- Rättsvetenskap/Juridik
- Samhällsvetenskap
- Naturvetenskap
- Teknikvetenskap
- Skogs- och jordbruksvetenskap samt landskapsplanering
- Medicin
- Odontologi
- Farmaci
- Veterinärmedicin
- Övriga forskningsområden

Exempelvis ingår ämnena religionsvetenskap, filosofi, arkeologi, historia, etnologi i forskningsområdet ”Humaniora och religionsvetenskap” (SCB, 2002). För mer information om vilka forskningsämnen som ingår under varje område hänvisar jag vidare till *Nationella förteckningen av forskningsområden och forskningsämnen* (SCB, 2002). Genom att följa den kategorisering är det enkelt att upprepa samma undersökning utan att det råder tvivel om vilka ämnen som ingår i de olika forskningsområdena.

När det gäller var någonstans i tidningarna som materialet återfinns har jag valt att använda mig av samma definition som Kasemo och Kriström (2009) gällande begreppet sektion i en tidning. Det vill säga, en sektion är en del av tidningen som det genom grafiska vinjetter, eller namn på sidan markeras att det är en särskild del (Kasemo & Kriström, 2009, s. 16). I likhet

med dem har jag inte tagit hänsyn till om sektionen är uppdaterad med jämna mellanrum. Så länge det har annonserats tydligt i tidningarna att det är en egen sektion har jag kodat dem enligt det.

Jag har inte kodat artiklar som enbart innehåller ”experter menar” eller ”det finns ingen vetenskaplig forskning som visar”, ”forskare intresserar sig för” och liknande. Det är för vagt och oprecist för att tas med i en undersökning, särskilt eftersom ”experter” inte nödvändigtvis behöver vara samma sak som forskare.

I de fall då flera forskare förekommer, har antalet forskare noterats, men jag har sedan utgått från den forskaren som får störst utrymme. Om det är två eller flera som har exakt lika stort spaltutrymme, är det forskaren som nämns först i texten som kodats på detaljnivå (kön, om den uttalar sig och i så fall om vad).

TV- eller radiotablåer är inte kodade, inte heller notiser på dessa sidor som annonserar om att ett visst teve- eller radioprogram ska vara. Annonser har också uteslutits, likaså seriesidor, recept, insändare eller annat icke-redaktionellt material som till exempel döds- eller födelseannonser. Personporträtt som är inbäddade bland födelse- och dödsannonser är dock kodade eftersom det är redaktionellt material.

Läkare eller sjuksköterskor har inte räknats som forskare i kodningen. Däremot har jag personen tagits med om det framgår att hen är en läkare som forskar, men då ska detta framgå av texten. Om det står ”docent Anna Ahmed på Akademiska sjukhuset” har jag betraktat det som en forskare. Däremot inte om det står ”läkare Anna Ahmed på Akademiska huset”. Detta motiveras av att det Anna Ahmed i det första påhittade exemplet är med i egenskap av forskare, och att hon i det andra exemplet är med i första hand som läkare.

I *Aftonbladet* år 1961 var det vanligt att personer med exempelvis doktorsexamen omnämndes som ”doktor”, ”fil. Dr” och så vidare i alla möjliga sammanhang – exempelvis vid uppräknningen av vilka personer som deltog på biopremiär. Dessa har inte tagits med i kodningen, eftersom jag inte har bedömt deras deltagande på biopremiären som relevant i sammanhanget.

År 1961 i *Aftonbladet* fanns det en sida som hette ”Radio och TV”. Den är kodad under ”nöje” eftersom det innehållsmässigt rörde sig om recensioner eller kommentarer till program som sänts i TV och radio, eller ska sändas i dito kanaler. Med andra ord var det inte några tv- eller radiotablåer.

Sportbilagor till *Aftonbladet* och ekonomidelen i *DN* och har tagits med. Däremot inte *Aftonbladets* TV-bilaga eller deklaraionsbilaga som medföljde tidningen vecka 12 år 2001.

Kategorin ”Nyhetsartiklar” innefattar både inrikes- och utrikesnyheter, liksom lokala och regionala nyheter. Kännetecknande för nyhetsartiklar är att det finns rubrik, ingress och brödtext. Kategorin ”Notiser” är däremot kortare artiklar med enbart rubrik och brödtext. Puffar på förstasidan har inte heller kodats som en egen artikel.

6. Resultat av undersökningen

I detta avsnitt presenterar jag resultatet av undersökningens olika delar. Redovisningen av resultaten för 1961 och 2001 görs parallellt för att det ska bli tydligt vilka likheter och skillnader som går att utläsa. Därefter följer en kort sammanfattning innan analysen vidtar.

I de 42 tidningarna som jag gick igenom fanns det 310 artiklar som uppfyllde mina kriterier för att tas med i undersökningen.

6.1. Mer eller mindre vetenskap i medier?

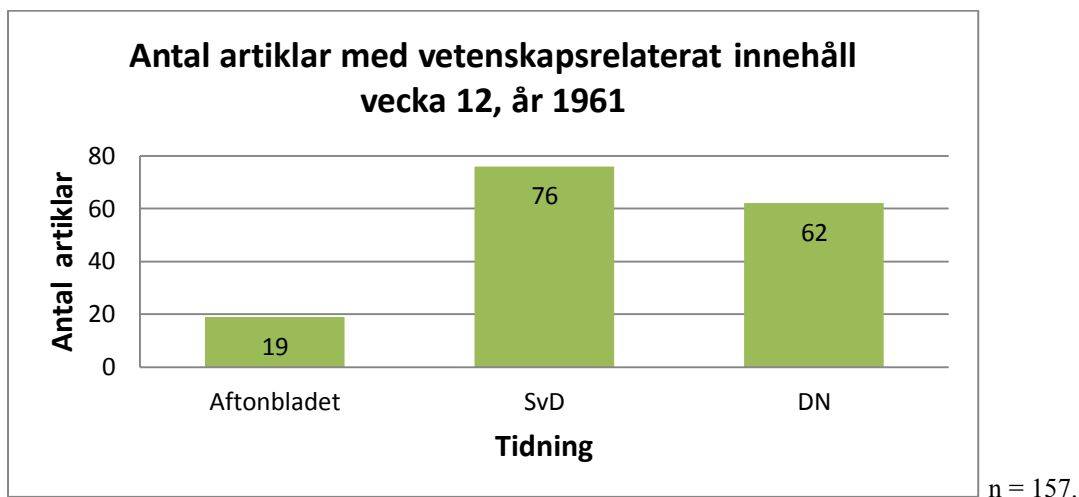

Diagram 1. Antal artiklar med vetenskapsrelaterat innehåll vecka 12, år 1961.

Jag har använt antalet artiklar som parameter för att mäta mängden forskningsrelaterat material i medier, precis som Albaek et al (2004). Resultatet av min undersökning visar att det är ungefär lika många artiklar som innehåller vetenskapsrelaterat material år 1961 och 2001. Däremot har det skett en omfördelning gällande var artiklarna återfinns och vilken genre de tillhör.

År 1961 innehöll de tre tidningarna totalt 157 artiklar med vetenskapsrelaterat material. Dessa var fördelade enligt följande: 76 artiklar i *SvD*, 62 artiklar i *DN* och i *Aftonbladet* 19 artiklar (Diagram 1). Det innebär att *Aftonbladets* läsare år 1961 kunde förvänta sig att återfinna vetenskapsrelaterat material i 2,7 artiklar per tidningsnummer. Motsvarande siffra i *DN* är 8,9, och 10,9 i *SvD*.

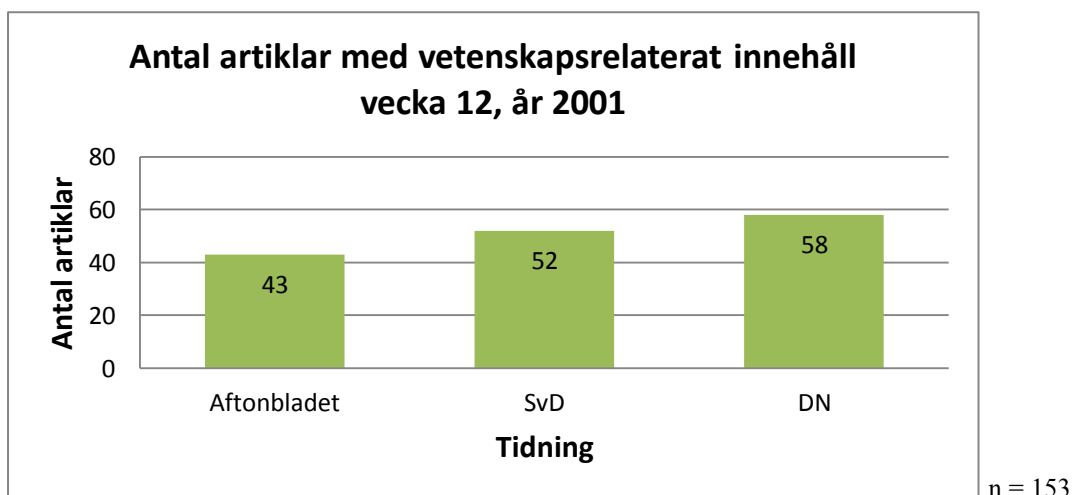

Diagram 2. Antal artiklar med vetenskapsrelaterat innehåll vecka 12, år 2001.

År 2001 innehåller de tre tidningarna sammanlagt 153 artiklar med vetenskapsrelaterat material. Det är med andra ord ungefär lika många som femtio år innan.

DN innehåller flest antal artiklar, 58 stycken, medan *SvD* innehåller 52 artiklar och *Aftonbladet* 43 artiklar (Diagram 2).

Den största skillnaden mellan år 1961 och 2001 är att vetenskapsrelaterat material i *SvD* har minskat med 24 artiklar, medan *Aftonbladet* å andra sidan ökar med 24 artiklar under samma period. *DN* ligger kvar på ungefär samma nivå och är den tidning som har flest antal artiklar med forskningsrelaterat innehåll år 2001.

Aftonbladet har mer än fördubblat antalet artiklar med vetenskapsrelaterat material per tidning år 2001, jämfört med år 1961: från 2,7 artiklar med vetenskapsrelaterat innehåll per nummer år 1961, till 6,1 artiklar per nummer år 2001.

SvD å andra sidan minskar från 10,9 artiklar per nummer år 1961, till 7,4 artiklar per nummer år 2001.

DN ligger på ungefär samma nivå som 50 år tidigare och har 8,3 artiklar per nummer som innehåller forskningsrelaterat material år 2001, jämfört med år 1961 då samma mätning visar 8,9 artiklar per nummer.

6.2. Vilka forskningsområden är mest omskrivna?

Samtliga tre tidningar 1961	%	Samtliga tre tidningar 2001	%
Medicin	27,4	Medicin	28,8
Humaniora och religionsvetenskap	17,8	Humaniora och religionsvetenskap	12,4
Naturvetenskap	13,4	Naturvetenskap	14,4
Inget område	10,2	Inget område	6,5
Teknikvetenskap	10,2	Teknikvetenskap	4,6
Samhällsvetenskap	8,9	Samhällsvetenskap	20,9
Rättsvetenskap och juridik	5,7	Rättsvetenskap och juridik	3,9
Odontologi	2,5	Odontologi	1,3
Skogs- och jordbruksvetenskap, landskapsplanering	1,9	Skogs- och jordbruksvetenskap, landskapsplanering	2,0
Veterinärmedicin	1,3	Veterinärmedicin	0
Övriga områden	0,6	Övriga områden	3,3
Farmaci	0	Farmaci	1,3
Matematik	0	Matematik	0,7
Total	100	Total	100

Tabell 1. Forskningsområden i vetenskapsrelaterat material vecka 12 år 1961 och 2001. Procent är beräknat utifrån 157 artiklar år 1961 och 153 artiklar år 2001.

Medicin är det forskningsområde som förekommer oftast både år 1961 och år 2001. Av alla artiklar med vetenskapsrelaterat innehåll år 1961 handlar 27,4 procent av dessa om medicin, medan det 2001 är 28,8 procent.

Den största skillnaden mellan 1961 och 2001 är att samhällsvetenskap ökar från 8,9 procent år 1961, till 20,9 procent år 2001. Humaniora var näst vanligast år 1961 (17,8 procent) men sjunker till det fjärden vanligaste forskningsområdet år 2001 (12,4 procent). Det går också att notera en tydlig minskning av teknikvetenskap. Teknikvetenskap stod för 10,2 procent av artiklarna med vetenskapsrelaterat innehåll år 1961 och för 4,6 procent år 2001.

Vid sammanställningen av resultatet observerade jag att tidningarna skiljde sig ganska mycket åt gällande vilka forskningsområden de skriver om. Därför ska jag nu gå in mer i detalj på hur fördelningen ser ut i de tre tidningarna.

6.2.1. Forskningsområden Aftonbladet

Aftonbladet 1961	%	Aftonbladet 2001	%
Medicin	36,8	Medicin	41,9
Inget område	15,8	Inget område	2,3
Samhällsvetenskap	15,8	Samhällsvetenskap	16,3
Humaniora och religionsvetenskap	10,5	Humaniora och religionsvetenskap	11,6
Naturvetenskap	10,5	Naturvetenskap	11,6
Teknikvetenskap	5,3	Teknikvetenskap	4,7
Odontologi	5,3	Odontologi	2,3
Övriga områden	0	Övriga områden	4,6
Rättsvetenskap och juridik	0	Rättsvetenskap och juridik	2,3
Skogs- och jordbruksvetenskap, landskapsplanering	0	Skogs- och jordbruksvetenskap landskapsplanering	2,3
Total	100 %	Total	100 %

Tabell 2. Forskningsområden Aftonbladet. Procent baserat på 19 artiklar år 1961 och 43 artiklar år 2001.

Aftonbladet utmärker sig båda åren när det gäller medicin. År 2001 handlar 41,9 procent av alla vetenskapsartiklar om medicin, samma siffra för år 1961 är 36,8 procent. När det står ”inget område” har det inte funnits något vetenskapsområde angivet. Det ser ut som att kvällstidningen har blivit mer noggrann när det kommer till att ange forskarens eller rapportens sammanhang, det vill säga något som gör att man förstår vilket forskningsområde det rör sig om. *Aftonbladet* följer också trenden gällande att fler artiklar med vetenskapsrelaterat innehåll handlar om samhällsvetenskap: 15,8 procent år 1961 och 16,3 procent år 2001. Men däremot ligger *Aftonbladet* under snittet i hur stor procentandel av artiklarna som handlar om samhällsvetenskap i förhållande till *DN* och *SvD*.

Rättsvetenskap- och juridik förekom inte alls i *Aftonbladet* 1961, vilket år 2001 var 2,3 procent av alla forskningsrelaterade artiklar i dito tidning.

6.2.2. Forskningsområden Dagens Nyheter

DN 1961	%	DN 2001	%
Medicin	19,4	Medicin	31
Teknikvetenskap	16,1	Teknikvetenskap	3,4
Humaniora och religionsvetenskap	14,5	Humaniora och religionsvetenskap	8,6
Naturvetenskap	14,5	Naturvetenskap	17,2
Rättsvetenskap och juridik	9,7	Rättsvetenskap och juridik	6,9
Samhällsvetenskap	9,7	Samhällsvetenskap	13,8
Inget område	8,1	Inget område	12,1
Skogs- och jordbruksvetenskap och landskapsplanering	3,2	Skogs- och jordbruksvetenskap och landskapsplanering	1,7
Odontologi	3,2	Odontologi	1,7
Övriga områden	1,6	Övriga områden	1,7
Matematik	0	Matematik	1,7
Total	100	Total	100

Tabell 3. Forskningsområden Dagens Nyheter. Procent baserat på 62 artiklar år 1961 och 58 artiklar år 2001.

År 1961 är det ganska jämt fördelat mellan vilka forskningsområden som finns representerade i artiklar i *DN*. Medicin är vanligast, 19,4 procent, följt av teknikvetenskap, 16,1 procent, humaniora och religionsvetenskap 14,5 procent, samt naturvetenskap på 14,5 procent.

Femtio år senare har medicin ökat till 31 procent, naturvetenskap ökar också till 17,2 procent år 2001, jämfört med 14,5 procent år 1961. Samhällsvetenskap är det tredje vanligaste forskningsområdet år 2001 med 13,8 procent och ökar därmed också i frekvens.

Teknikvetenskap minskar till 3,4 procent från tidigare 16,1 procent. Även humaniora och religionsvetenskap förekommer mindre frekvent år 2001 jämfört med år 1961.

6.2.3. Forskningsområden Svenska Dagbladet

SvD 1961	%	SvD 2001	%
Medicin	31,6	Medicin	15,1
Humaniora och religionsvetenskap	22,4	Humaniora och religionsvetenskap	17,0
Naturvetenskap	13,2	Naturvetenskap	13,2
Inget område	10,5	Inget område	3,8
Samhällsvetenskap	6,6	Samhällsvetenskap	34,0
Teknikvetenskap	6,6	Teknikvetenskap	5,7
Rättsvetenskap och juridik	3,9	Rättsvetenskap och juridik	1,9
Veterinärmedicin	2,6	Veterinärmedicin	0
Skogs- och jordbruksvetenskap och landskapsplanering	1,3	Skogs- och jordbruksvetenskap och landskapsplanering	1,9
Odontologi	1,3	Odontologi	0
Farmaci	0	Farmaci	3,8
Övriga områden	0	Övriga områden	3,8
Total	100	Total	100

Tabell 4. Forskningsområden Svenska Dagbladet. Procent baserat på 76 artiklar år 1961 och 52 artiklar år 2001.

Medicin är det mest förekommande forskningsområdet i det vetenskapsrelaterade materialet i *SvD* år 1961, precis som det är i *DN* och *SvD*. År 1961 handlar 31,6 procent av alla artiklar med forskningsrelaterat material om medicin. Femtio år senare har det helt förändrats. Då är det i stället samhällsvetenskap som är vanligast med 34 procent. Vetenskapsrelaterat material som handlar om medicin har halverats och ligger nu på 15,1 procent. Det skiljer sig därmed markant från utvecklingen som syns i *DN* och *Aftonbladet*.

Notera även att kategorin humaniora och religionsvetenskap minskar, från 22,4 procent år 1961 till 17 procent år 2001. Naturvetenskap är en lika stor del av det vetenskapsrelaterade materialet båda åren, 13,2 procent.

6.3. I vilka artiklar förekommer forskning?

Artikeltyp 1961	%	Artikeltyp 2001	%
Nyhetsartikel	48,4	Nyhetsartikel	39
Notis	33,8	Notis	25
Recension	7	Recension	3
Analys/kritik	4,5	Analys/kritik	8
Reportage	1,9	Reportage	2
Personporträtt	1,3	Personporträtt	5
Debattartikel	1,3	Debattartikel	8
Övrigt	0,6	Övrigt	3
Ledare	0,6	Ledare	4
Krönika/kåseri/kolumn	0,6	Krönika/kåseri/kolumn	3
Total	100	Total	100

Tabell 5. Artikeltyp i samtliga tidningar. Procent baserat på 157 artiklar år 1961 och 153 artiklar år 2001.

Av alla artiklar som jag har kodat från år 1961 faller 48,4 procent in under kategorin ”nyhetsartikel” och 33,8 procent i kategorin ”notis”. År 2001 är 38,6 procent av de kodade artiklarna nyhetsartiklar och 25,5 procent notiser (Tabell 5).

Det är färre nyhetsartiklar och notiser år 2001 jämfört med år 1961, även om nyhetsartiklar fortsätter att vara det vanligaste artikelformatet. Vetenskapsrelaterat material återfinns dock i större utsträckning i analys/essä-texter och i debattartiklar år 2001 jämfört med femtio år tidigare.

Recensioner minskat i frekvens från år 1961 till år 2001. Det kan bero på att det 1961 främst rörde sig om recensioner av avhandlingar, eller recensioner av tv- eller radioprogram som forskarna medverkade i och blev bedömda utifrån. Det sistnämnda förekommer inte alls i materialet som jag har gått igenom från 2001, däremot recenseras även då ett fåtal avhandlingar.

Den tendens som går att utläsa är att det finns visst stöd för att texterna som innehåller vetenskapsrelaterat material har blivit längre och kanske mer fördjupande (färre notiser, fler reportage och analys/essä), men också att vetenskap/forskare i större utsträckning återfinns i opinionsmaterial.

Går man in på hur fördelningen ser ut i respektive tidning och jämför de två åren med varandra, visar det sig att både *SvD* och *DN* har färre korta nyheter (notiser och nyhetsartiklar) och fler längre (analys/essä och reportage) år 2001. För *Aftonbladet* som har fler artiklar år 2001 än 1961, är det kategorin korta nyheter (notiser och nyhetsartiklar) som har stigit mest.

Här tycks det som att morgontidningarna går åt ett håll och att kvällstidningen *Aftonbladet* går åt ett annat.

6.4. Vetenskap i olika sektioner i tidningarna

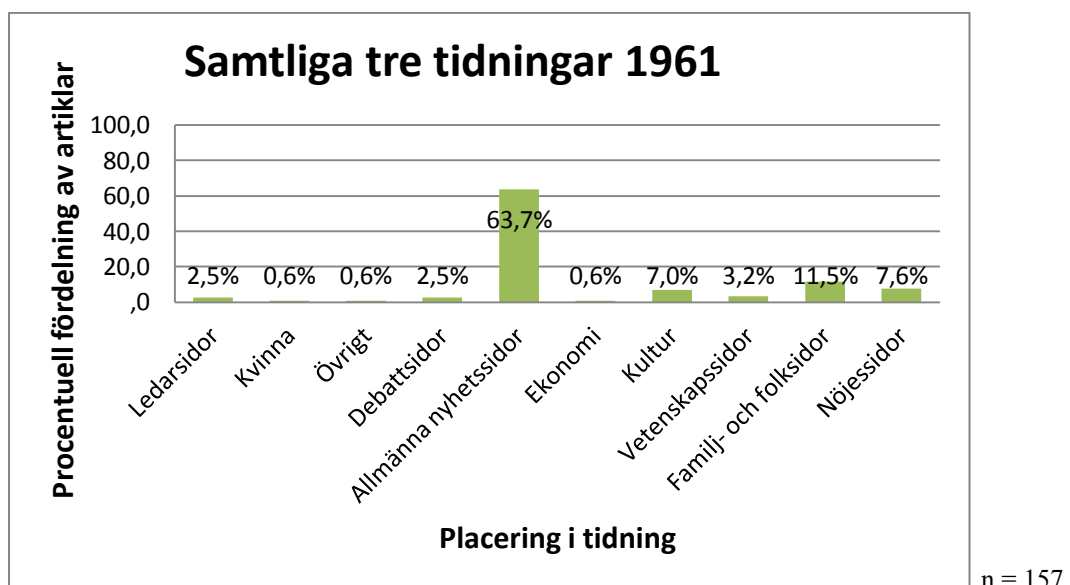

Diagram 3. Placering i tidning år 1961. Samtliga tre tidningar.

Allmänna nyhetssidor var den i särklass vanligaste platsen för artiklar som innehöll vetenskapsrelaterat material år 1961 (Diagram 3). Familj- och folksidor var ganska vanligt eftersom det fortfarande skrevs notiser om när någon avlagt exempelvis doktorsexamen, samt vad avhandlingen hette och handlade om. Ekonomisidorna och featurematerialet i *Kvinna* däremot saknade nästan helt vetenskapsrelaterat material.

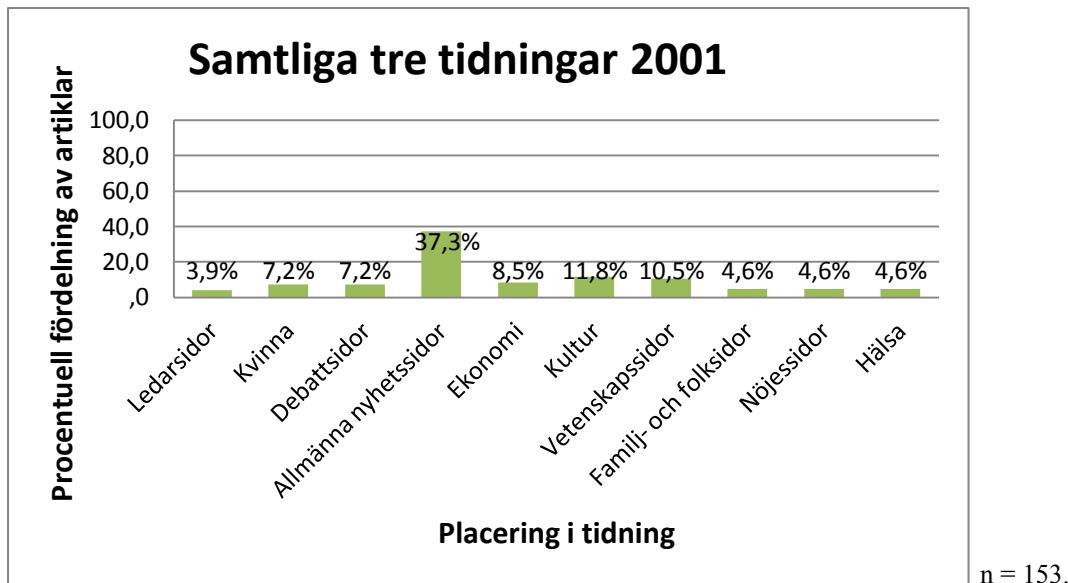

Diagram 4. Placering i tidningar år 2001. Samtliga tre tidningar.

Femtio år senare har Allmänna nyhetssidor tappat många procent, som ser ut att ha fördelats på andra områden, exempelvis till Ekonomi, Kultur, Vetenskapssidor, Debatt, Kvinna (featurematerial riktat till kvinnor) med mera. I kategorin Hälsa förekom inte vetenskapsrelaterat material år 1961, vilket har ändrats år 2001 (Diagram 4).

Generellt verkar vetenskapsrelaterat innehåll finnas mer utspritt i tidningen jämfört med tidigare.

6.5. Vem är forskaren och hur ofta möter vi hen?

År 1961 fanns det 225+ forskare i de tre tidningarna, och år 2001 är motsvarande siffra 154+ forskare.¹ Det innebär att det i genomsnitt är 1,4 forskare per artikel som innehåller vetenskap 1961, och 1,0 forskare per artikel som innehåller vetenskap år 2001. Det tycks alltså vara färre forskare som är med i artiklar med vetenskapsrelaterat material jämfört med tidigare.

Majoriteten av forskarna som vi möter i de tre tidningarna 1961 och 2001 är män.

År 1961 innehåller 86 procent av artiklarna en eller flera forskare. 90,4 procent av dessa forskare är män, 8,9 procent är kvinnor och i 0,8 procent av fallen anges inte kön. Notera dock att jag enbart har kodat kön på den forskare som får störst utrymme i artikeln, alternativt den som nämns först om det är flera som får lika mycket utrymme. Procentuell könsfördelning är beräknat på antal artiklar som innehöll forskare, vilket var 134 till antalet år 1961.

¹ Jag har kodat varje artikel i kategorierna 1 forskare, 2 forskare, 3 forskare eller fler. Vid sammanställningen har jag räknat kategorin "3 forskare eller fler" som tre forskare. Vid kodningen höll jag möjligheten öppen att lägga till 4 forskare och så vidare om det skulle behövas, men jag bedömde antalet forskare var sällan över 3, så detta bör inte ha påverkat slutresultatet nämnvärt.

Av alla artiklar med vetenskapsrelaterat innehåll år 2001 innehåller 79,1 procent en eller flera forskare. Av dessa är 71,7 procent män och 22,3 procent av forskarna är kvinnor. Kön angavs i samtliga fall. Procentuell könsfördelning är beräknat på antal artiklar som innehöll forskare, vilket var 121 stycken.

6.6. Uttalar sig forskarna och i så fall: om vad?

1961	%	2001	%
Uttalar sig inte	73,2	Uttalar sig inte	54,9
Sin egen forskning	14,0	Sin egen forskning	23,5
Annan form av vetande	4,5	Annan form av vetande	6,5
Annan forskning än den egna	3,8	Annan forskning	4,6
Övrigt	1,9	Övrigt	3,3
Samhällsfråga	1,3	Samhällsfråga	2,0
Juridik/lagar/brottsmål	1,3	Juridik/lagar/brottsmål	0
Politiskt beslut	0	Politiskt beslut	5,2
Total	100	Total	100

Tabell 6. Vad uttalar sig forskarna om? Sammanlagt i de tre tidningarna. Procent baserat på 157 artiklar år 1961 och 153 artiklar år 2001.

Majoriteten av forskarna, 73,2 procent, som förekommer i medierna 1961 uttalar sig inte genom citat, pratminus och det refereras inte till något den sagt. Det har förändrats år 2001, då är det 54,9 procent av forskarna som inte uttalar sig.

För att göra det ännu tydligare: 1961 uttalade sig 26,8 procent av forskarna som förekom i artiklarna, vilket alltså stiger till 45,1 procent år 2001.

Det vanligaste som forskarna uttalar sig om år 2001 är den egna forskningen, vilket 23,5 procent av forskarna gör. 5,2 procent av forskarna uttalar sig om något politiskt beslut. År 1961 var det ingen forskare som uttalade sig om politiskt beslut.

Sammantaget tycks det alltså vara vanligare att forskare kommer till tals år 2001, jämfört med år 1961. Utvecklingen ser ungefär likadan ut i samtliga tidningar.

7. Sammanfattning av resultat

Jag har empiriskt undersökt och jämfört forskningsrelaterat material i *DN*, *SvD* och *Aftonbladet* under vecka tolv, åren 1961 och 2001. Det jag ville svara på var följande frågor:

- Hur ofta förekommer vetenskapsrelaterat material?
- Vilka forskningsområden förekommer i medierna?
- I vilken typ av tidningstext och i vilka sektioner av tidningarna återfinns vetenskapsrelaterat material?
- I vilken omfattning förekommer forskare?
- Vilket kön har forskarna och vad uttalar de sig om?

Jag ska nu kort sammanfatta svaret på dessa frågor innan jag går vidare och analyserar dem utifrån tidigare forskning samt tidigare presenterade teorier.

Antalet artiklar ligger på ungefär samma nivå 1961 och 2001 sett till det totala. Däremot om man går in på de olika tidningarna separat så ser vi att vetenskapsrelaterat material förekommer mer frekvent i *Aftonbladet* år 2001, jämfört med 1961 (ökning med 24 artiklar). I *SvD* är det dock 24 färre artiklar med vetenskapsrelaterat innehåll år 2001 jämfört med år 1961. *DN* ligger på i princip samma nivå år 1961 (62 artiklar) och år 2001 (58 artiklar).

Medicin är den vanligaste forskningsdisciplinen båda åren om man slår ihop resultatet för de tre tidningarna. År 1961 är humaniora och religionsvetenskap näst vanligast, och på tredje plats kommer naturvetenskap. År 2001 är samhällsvetenskap näst vanligast, efter medicin, och tredje vanligast är naturvetenskap.

Bryter man ner siffrorna och tittar på hur det är fördelat på de tre tidningarna visar det sig att en av de största förändringarna är att medicin var vanligast år 1961 i *SvD*, men år 2001 är det i stället samhällsvetenskap som är mest vanligt.

Ett annat resultat som sticker ut är att *Aftonbladet* har en så stor andel artiklar som innehåller medicin båda åren. Att naturvetenskap är så vanligt i exempelvis *DN*, både år 1961 och år 2001, är också något oväntat med tanke på att området ligger ganska nära teknikvetenskap, som däremot minskar från år 1961 till år 2001 i samtliga tidningar, men framför allt minskar i *DN*.

Det sker också en förändring i var någonstans vetenskapsrelaterat material återfinns i tidningarnas olika sektioner. Allmänna nyhetssidor är dock klart vanligast både år 1961 och 2001. Däremot är det procentuellt färre artiklar med vetenskapsrelaterat innehåll på de allmänna nyhetssidorna, i stället återfinns en större andel på kultursidor, i ekonomidelen, på vetenskapssidor eller i opinionsmaterial, så som ledare eller krönika/kåseri/kolumn.

Resultatet från min undersökning pekar på att texterna kan ha blivit något längre 2001 jämfört med 1961, men detta verkar främst gälla *SvD* och *DN*. I *Aftonbladet* har de korta notiserna och nyhetsartiklarna blivit fler än de var 1961.

En förändring är också att det är färre forskare i tidningarna år 2001 jämfört med 1961. Majoriteten av de forskare som förekommer i tidningarna är män. Däremot är det fler forskare som uttalar sig år 2001, jämfört med år 1961. Från att 26,8 procent av forskarna uttalade sig år 1961, till att 45,1 procent gör det år 2001. Det som forskarna uttalar sig om oftast den egen forskning, men år 2001 har det blivit vanligare att de uttalar sig om något politiskt beslut.

8. Analys

Jag ska nu jämföra resultatet från den kvantitativa undersökningen med den danska studien (Albaek et al., 2004). Därefter fortsätter jag analysen genom att koppla resultatet till den övriga tidiga forskningen, samt tidigare presenterade teorier om kunskapssamhället och relationen mellan vetenskap och samhälle.

8.1. Jämförelse: vetenskapsrelaterat innehåll i svenska och danska medier

8.1.1. Hur ofta förekommer vetenskapsrelaterat material?

Min undersökning visar att det har skett en förändring i de tre dagstidningarnas vetenskapsrelaterade innehåll åren 1961-2001.

Det är i princip samma mängd artiklar som innehåller vetenskap år 1961 som det är år 2001. År 1961 är det 157 artiklar och år 2001 är det 153 artiklar. *Aftonbladet*, *DN* och *SvD* är inte mer benägna att skriva om vetenskap år 2001 än vad de var år 1961, sett till frekvensen av artiklar med vetenskapsrelaterat innehåll. Det resultatet skiljer sig därmed från vad Albaek et al. kommer fram till. I de danska tidningarna var vetenskapsrelaterat innehåll sju gånger så vanligt år 2001 som det var år 1961 (Albaek et al., 2004, s. 42). De noterar en kraftig ökning av forskare och vetenskapsrelaterat innehåll i de danska medier, vilket alltså inte syns i de svenska tidningarna som jag har undersökt.

Ett sätt att förklara skillnaden i våra resultat är att mitt material inte var tillräckligt stort för att ökningen av vetenskapsrelaterat innehåll skulle synas. Men det som talar emot det är att en sju gånger så stor ökning som Albaek et al. noterar, rimligtvis borde synas även på veckobasis (ibid., s. 31).

Skillnaden i resultat tyder på att utvecklingen i Sverige och Danmark har sett olika utgållande mediernas användning av vetenskap. Det som styrker den tesen är att det år 1961

fanns 64 artiklar sammanlagt i de tre danska tidningarna under en månad (ibid., s. 29), men i *DN*, *SvD* och *Aftonbladet* fanns det 157 artiklar med vetenskapsrelaterat innehåll under en vecka. Redan i utgångspunkten ser det därför helt olika ut eftersom svenska medier i högre utsträckning redan då tycks ha som rutin att skriva om vetenskap eller låta forskare komma till tals i olika frågor. Även år 2001 tyder resultatet på att vetenskap förekommer oftare i svenska dagstidningar än i danska, eftersom deras resultat visar på ett lägre snittantal per vecka i förhållande till min undersökning.

8.1.2. Vilka forskningsområden är vanligast?

I min undersökning visade det sig att medicin var vanligast båda åren när man slog ihop resultatet för *Aftonbladet*, *DN* och *SvD*.

I danska tidningar år 1961 var naturvetenskap (innefattar teknik och jordbruk) vanligast, och år 2001 är samhällsvetenskap mest förekommande (ibid., s. 37).

Om jag i min undersökning hade slagit ihop kategorierna naturvetenskap, teknikvetenskap och skogs- och jordbruksvetenskap och landskapsplanering, hade den bredare kategorin fortfarande inte varit vanligare än medicin år 1961. Det är mycket möjligt att medicin och hälsa hade varit det vanligaste forskningsområdet i Danmark om de hade haft något smalare kategorier (nu ser de att medicin är näst vanligast år 1961). Min poäng är därför att våra resultat för år 1961 inte skiljer sig särskilt mycket åt.

Det som däremot återigen skiljer sig åt är resultatet för 2001. Jag kommer fram till att medicin är vanligast, därefter samhällsvetenskap och på tredje plats naturvetenskap. Albaek et al. kommer fram till att samhällsvetenskap är det i särklass vanligaste forskningsområdet, 45 procent av alla artiklar med vetenskapsrelaterat innehåll (ibid., s. 37). De ser dock att medicin/hälsa är näst vanligast, men utgör bara 17 procent av alla artiklarna hos dem (ibid., s. 37). Motsvarande i min undersökning är att artiklar som innehåller medicin är 28,8 procent av alla vetenskapsrelaterade artiklar och samhällsvetenskap 20,9 procent.

En förklaring som Albaek et al. (2004) ger till att samhällsvetenskap ökar så mycket i danska medier, är för att samhället och särskilda delar av det har blivit så "specialiserat" eller "expertliggjort" att människor och medierna har ett större behov av att använda sig av experter för att förklara det. Samtidigt har också mycket i samhället på ett annat sätt än tidigare blivit föremål för forskning (ibid., s. 58).

Jämförelsevis är *SvD* den av tidningarna som närmast följer utvecklingen i Danmark. Den övergripande bilden som jag kan påvisa är att samhällsvetenskap förvisso ökar även i svenska tidningarna, dock inte i lika stor utsträckning som det har gjort i de danska.

8.1.3. I vilken typ av tidningstext och i vilka sektioner förekommer forskning?

I min undersökning är det vanligast med korta texter (nyhetsartiklar och notiser) båda åren, men det är något färre notiser år 2001 och i stället fler personporträtt, debattartiklar, ledare och krönikor/kåseri/kolumn. Vetenskap verkar med andra ord i högre utsträckning utvecklas mot att återfinnas i opinionsmaterial och i featurematerial. Den tesen stärks av att vetenskapsrelaterat material år 2001 finns mer utbrett i tidningen, jämfört med 1961 då allmänna nyhetssidor var den i särklass vanligaste platsen.

Att forskarna deltar mer i artiklar som rör politiska frågor är något som Albaek et al. också uppmärksammar i sin undersökning. De menar att detta tyder på att forskarna på ett mer explicit sätt än tidigare deltar i det offentliga samtalet och i samhällsdebatten.

I likhet med mig ser även Albaek et al. en utveckling mot att forskare i högre grad medverkar i medierna som ”tyckare” och ”kommentatorer”, i stället för att berätta om sin forskning (Albaek et al, 2004, t.ex. s. 45 och s. 55). Vad som pekar på det i min undersökning är att nyhetsartiklarna som innehåller vetenskap blir färre år 2001 jämfört med år 1961, samt att vetenskap i mindre utsträckning återfinns på nyhetssidor. För om vetenskapsrelaterat material finns i nyhetsartiklar på nyhetssidor, är det rimligt att tro att det rör sig om något nytt i vetenskapsväg.

Man kan också spekulera i huruvida vetenskap i opinionsmaterial också är ett tecken på att vetenskap blivit vanligare som slagträ i debatten (för att belägga sin egen ståndpunkt).

8.1.4. I vilken omfattning förekommer forskare?

När det gäller antal forskare per artikel går det att se en liknande utveckling i både de danska och svenska medierna. Som jag har visat är det färre forskare i *Aftonbladet*, *DN* och *SvD* år 2001, än vad det är år 1961. Detta trots att antalet artiklar som innehåller vetenskap ligger på samma nivå båda åren. Den utvecklingen ser även Albaek et al, som anger att det var 1,4 forskare per artikel som innehöll vetenskap 1961, och att detta sedan sjunker till 1,3 forskare 2001 (ibid., s. 42). Det är dock en kraftigare minskning i de svenska tidningarna, som jag har kunnat visa. År 1961 var det 1,4 forskare per artikel som innehöll vetenskap, år 2001 har det sjunkit till 1,0 forskare per artikel.

Precis som Albaek et al framhåller skulle det kunna tyda på en utveckling mot att journalister i mindre utsträckning försöker ta med flera perspektiv på en fråga (ibid., s. 43). Är syftet att visa på olika perspektiv kan man ju välja att ha med forskare som har olika uppfattningar och ställa deras forskning eller uttalanden mot varandra. Är man däremot mer intresserad av att få en expert att bekräfta den egna vinkeln behövs det kanske bara en

forskare. Det är möjligt att det är vad det sjunkande forskarantalet betyder. En följdfråga på det som dock inte besvaras i den här uppsatsen är dock vad som händer när forskare lämnas i ensam majestät i artiklar. Ökar det deras trovärdighet som auktoritet? Framstår deras utsagor som sanna om de inte ställs mot någon annans utsaga? Eller ökar det trovärdigheten om de får vara ensamma i artiklarna om att ha alla svaren?

8.1.5. Vem är forskaren och vad uttalar hen sig om?

Min studie visar att forskarna som förekommer i medierna de båda åren vanligtvis är män. År 1961 var det 90,8 procent män och 8,9 procent var kvinnor. År 2001 är det 71,7 procent män och 22,3 procent är kvinnor. Det har med andra ord förändrat sig ganska mycket under femtio år.

Att män dominerar bland forskarna som finns representerade är inte överraskande, att det var så stor förändring gentemot år 2001 var mer överraskande. Särskilt när man ställer det mot att Albaek et al. (2004, s. 41) kommer fram till att det år 1961 är 98 procent män och 2 procent kvinnor av de forskarna som förekommer i tidningarna som de undersöker. År 2001 är det 86 procent män och 14 procent kvinnor (ibid., s. 41).

En slutsats att dra av detta är att svenska medier år 1961 och år 2001 låg före danska medier i utvecklingen mot en mer jämn könsfördelning bland forskarna som de använder sig av.

Vidare visar min undersökning att det är fler forskare som uttalar sig år 2001 än vad det var år 1961. Från att 26,8 procent av forskarna uttalade sig år 1961, stiger det till 45,1 procent år 2001. Det är en stor skillnad. Vad det beror på är svårt att svara på, det skulle dels kunna handla om att det är vanligare generellt att personer uttalar sig i medier år 2001 än vad det var 1961. Det vill säga: förutsättningarna i medierna kan ha ändrats. Men det som jag kan svara på i min undersökning är dock att forskarna 2001 uttalar sig mer om det mesta, jämfört med hur det var 1961. Det är en ökning både när det gäller att uttala sig om sin egen forskning, annan form av vetande, politiskt beslut, samhällsfråga och annan form av vetande.

Att det är fler forskare som uttalar sig ser också Albaek et al. (2004, s. 45) i sin undersökning. De menar att fokus förflyttas från att forskarna främst uttalar sig om sin egen forskning år 1961, till att det är vanligast att de uttalar sig om andra frågor år 2001.

Våra undersökningar visar därmed på samstämmighet kring att forskarna i högre utsträckning får uttala sig om andra frågor än sin egen vetenskap. Men samtidigt skiljer sig resultaten något åt, eftersom de noterar en mycket högre grad av uttalanden om "övriga

frågor” än vad jag har hittat. I min undersökning är den egna forskningen fortfarande det vanligaste som de uttalar sig om.

Man bör ha i åtanke att jag har tagit bort artiklar som inte alls handlar om forskning eller vetenskap, även om det inte rörde sig om överdrivet många. Det har däremot inte Albaek et al. gjort. Hade vi kodat likadant kanske det hade varit fler som hade uttalat sig i min kategori ”övrigt”, men i och med att det är en så försvinnande liten del redan nu, tror jag inte att det hade påverkat det övergripande resultatet. Särskilt inte med tanke på att övriga frågor utgör 34 procent år 2001 hos Albaek et al. (2004, s. 45), och i min undersökning var det 3,3 procent.

8.2. Förändring i vetenskapsrelaterat innehåll i medier

Att mängden vetenskapsrelaterat innehåll i svenska medier inte har ökat är något förvånande om man tar i beaktande att det under dessa femtio år hinner ske en utbyggnad av kunskapsproducerande verksamhet (fler som utbildar sig, fler lärosäten, fler forskare) och att kunskap blir en resurs som på många fler sätt tas i anspråk av samhället (Benner, 2009, s. 22-25). Men akademiens expansion och utvecklingen av kunskap som samhällelig resurs återspeglas inte i medierna genom en ökad frekvens av artiklar med vetenskapsrelaterat innehåll.

Som min undersökning visar, är medicin det vanligaste forskningsområdet båda åren. Samhällsvetenskap blir dock vanligare från år 1961 till år 2001, samtidigt blir teknikvetenskap mindre vanligt. Detta går mer eller mindre i linje med de mätningar som gjorts vid olika tillfällen (Olausson, 2007; V&A 2005).

Olausson (2007) visar i undersökningen av avhandlingar som resulterar i nyheter, att samhällsvetenskap är det som får proportionellt störst genomslag. Medicin (och ohälsa) har även visat sig vara det vanligaste i familje- och ungdomspressen (V&A, 2005).

Att samhällsvetenskap förekommer mer frekvent följer den trend som Benner (2009, s. 25-27, s. 32) pekar på, nämligen att vetenskap har utvecklats till att bli en grundläggande och viktig resurs som mer än tidigare står till samhällets förfogande.

Vetenskap har ofta historiskt sett svarat på ett behov i samtiden (Broks, 2006, s. 142; Benner, 2009, s. 25). Utifrån det kan man dra slutsatsen att medicin och hälsa både 1961 och 2001 har varit viktiga samhällsfrågor och att det är därför som den forskningen är frekvent förekommande i medierna.

Olausson (2007) argumenterar för att teknik är mindre vanligt än andra forskningsområden i medier, på grund av nyhetslogiken och de kriterier som medier följer när det gäller vad som

blir en nyhet eller inte. Han menar att det är lättare att personifiera ”mjuka” vetenskaper som humaniora och samhällsvetenskap, än hårda vetenskaper som teknik och naturvetenskap.

Frågan är om det tidigare har varit lättare att personifiera teknikvetenskap, eftersom teknikvetenskap var mer förkommande år 1961 än vad det är år 2001. Det skulle kunna tyda på att tekniken har blivit så specialiserad att det har blivit svårare att närma sig den för journalister, och därmed ännu svårare att personifiera den. Det skulle också kunna handla om ett ändrat intresse för teknik jämfört med tidigare. Som Benner framhåller (2009, s. 27) så började det på 1960-1970-talet bli mer vanligt att samhällsvetare tillfrågades som experter i utformandet av forskningspolitik. Tidigare hade det varit fysikerna som ansågs sitta på svaren för hur samhället bäst skulle organiseras.

Detta tyder på en förskjutning i samhället och att det är nya kunskaper som efterfrågas. Det kan vara anledningen till att teknikvetenskap minskar i medier och att samhällsvetenskap ökar från år 1961 till år 2001. Kanske i kombination med en ökad specialisering inom teknikvetenskap som gör det både svårare för journalister att bevaka området, såväl som att personifiera det.

Det är också intressant att det skiljer sig något åt tidningarna sinsemellan gällande vilka forskningsområden som är mest omskrivet. På förhand hade det varit lätt att förvänta sig att *DN* och *SvD* skulle ha liknande resultat eftersom de båda är morgontidningar till skillnad från *Aftonbladet* som är en kvällstidning. Av de tre tidningarna är det *Aftonbladet* som har störst andel vetenskapsrelaterat material med koppling till medicin både 1961 och 2001. Det ser ungefär likadant ut i *DN*, men skiljer sig däremot totalt i *SvD*. Artiklar i *SvD* som innehåller vetenskapsrelaterat material om medicin halveras mellan 1961 och 2001, från 31,6 procent till 15,1 procent. Däremot ökar i stället deras bevakning av samhällsvetenskap, från 6,6 procent av alla artiklar med vetenskapsrelaterat innehåll, till hela 34 procent. Visserligen ökar förekomsten av samhällsvetenskap i *Aftonbladet* och *DN* också, men inte så drastiskt. Och minskningen av medicin i *SvD* går också åt ett helt annat håll jämfört med *DN* och *Aftonbladet*.

Det verkar alltså inte vara en fråga om morgontidningar kontra kvällstidningar som avgör hur utvecklingen ser ut gällande vilka forskningsområden som ges utrymme.

Finer (2005) visar i sin genomgång av *DN* den 17 november 2004 att vetenskapsrelaterat innehåll återfinns i samtliga sektioner i tidningen. Han har förvisso ett något vidare perspektiv än vad jag haft i min undersökning och räknar till exempel även med artiklar där vetenskapliga teorier förekommer implicit (Finer, 2005, t.ex. s. 17). Men trots det kommer vi fram till samma sak, nämligen att vetenskap de facto finns utspritt i hela tidningen. Det verkar

också utvecklas mot att sprida sig mer och mer till andra sektioner. Som jag visar i min undersökning var det vanligare år 1961 att vetenskapsrelaterat innehåll återfanns på allmänna nyhetssidor, än det är femtio år senare. År 1961 återfanns 63,7 procent av det vetenskapsrelaterade materialet i sektionen allmänna nyheter, och år 2001 har det sjunkit till 37,3 procent.

År 2001 återfinns vetenskap i högre utsträckning i ekonominyheter, på kultursidor, i debattartiklar och på särskilt featuresidor (t.ex. sektionen ”Kvinna”).

Att vetenskapen har spridits ut över tidningssidorna och sektionerna kan ses som ett belägg för att även skärningspunkten mellan ekonomi, politik, statsvetenskap och vetenskap allt mer går ihop, precis som det har utvecklats mot i samhället (Benner, 2009, s. 33).

Albaek et al. (2004, s. 45-49) menar att medicin, teknik, naturvetenskap och andra ”hårda” vetenskaper oftast förekommer i medier för att forskarna har upptäckt något nytt. De kan bevisa det utifrån vad forskare från de olika vetenskapsområdena uttalar sig.

Jag har inte gått in djupgående på vilka forskare som uttalar sig om vad. Däremot har jag visat att det är mindre vetenskapsrelaterat material det allmänna nyhetsflödet år 2001, jämfört med hur det såg ut år 1961. Det kan tolkas som att vetenskap mer sällan tränger igenom i det allmänna nyhetsflödet och mer förvisas till särskilda vetenskapssidor, eller ingår som ingrediens i andra nyheter.

Som jag har visat är det färre forskare som förekommer i *Aftonbladet*, *DN* och *SvD* år 2001 jämfört med år 1961. Det finns därmed inget belägg för att antal forskare i medier skulle ha ökat i takt med att samhället blivit professionaliserat och vetenskapen blivit ”församhälleligad”.

Däremot är det en större andel av forskarna i artiklarna som uttalar sig, vilket utifrån Albaek et al.s resonemang (Ibid., s. 58-59) kan tolkas som att forskarna tar större kvalitativ plats i det offentliga samtalet jämfört med tidigare.

9. Diskussion

Utifrån mitt syfte och frågeställning kan jag konstatera att vetenskapsrelaterat innehåll inte ökat i omfattning år 2001 jämfört med 1961. Däremot sker det en viss omfördelning gällande vilka forskningsområden som ges utrymme, och i vilken omfattning som forskare kommer till tals. Mycket pekar på att vetenskapsrelaterat innehåll finns mer utspritt i pressen mer än tidigare. Det och tendensen att samhällsvetenskap har ökat, stödjer uppfattningen att medierna följt en genomgående samhällsutveckling som mer använder vetenskap som en resurs som ska

svara på frågor om samhället och samhällsutvecklingen. Medicin är det vanligaste ämnet båda åren.

En slutsats som man kanske kan dra är att vetenskap i högre utsträckning återfinns i längre och mer fördjupande texter i morgontidningarna år 2001 jämfört med 1961, samtidigt som kvällspressen använder sig av vetenskap främst i kortare nyhetstexter (notiser och artiklar).

Däremot går det inte att se en ökad användning av forskare i medier, men de forskarna som förekommer uttalar sig i högre utsträckning år 2001 jämfört med år 1961.

En tanke som har slagit mig under uppsatsens gång är att de allt mer komplexa tekniska systemen borde göra att det finns ännu större anledning för medierna att använda sig av experter på området, det vill säga forskarna. Men detta syns inte i mitt resultat och tyder inte på att det finns någon korrelation däremellan. Kanske är det i stället så att teknikvetenskap har blivit för komplext för att kunna rymmas inom nyhetsflödet. För jag tror definitivt att det fortfarande finns väldigt mycket från de tekniska vetenskaperna att skriva om som skulle kunna intressera en bred allmänhet. Det krävs bara att journalister har tid att sätta sig in och bevaka det. Som ”vanlig” reporter räcker förmodligen inte tiden till för en sådan bevakning. En gissning är att det är förbehållet vetenskapsjournalister att följa den utvecklingen.

10. Förslag till vidare forskning

Det saknas forskning om vetenskapsrelaterat innehåll i radio, tv och webb-tidningar. Jag tror att det vore mycket fruktsamt att genom att studera innehållet i de medierna för att ytterligare kartlägga den övergripande bilden av vetenskapens position i medierna. Kanske har det utvecklats på ett annat sätt än vad jag har kunnat visa i dagspressen.

Det vore också mycket intressant att titta på hur utvecklingen har sett ut från år 2001 fram till i dag. Hur har vetenskapsrelaterat material förändrats i och med webbens etablering?

De likheter och skillnader som uppenbarade sig i den här uppsatsen vid jämförelsen mellan svenska och danska medier, är ett annat ämne som vore spännande att utveckla. Både i en nulägesanalys av innehållet, men också för att öka förståelsen för hur medieutvecklingen har skiljt sig åt angående vetenskapsrelaterat innehåll.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Aftonbladet, 20-26 mars 1961.
Aftonbladet, 19-25 mars 2001.
Dagens Nyheter, 20-26 mars 1961.
Dagens Nyheter, 19-25 mars 2001.
Svenska Dagbladet, 20-26 mars 1961.
Svenska Dagbladet 19-25 mars 2001.

Samtliga tidningar är första upplagan och är lästa på mikrofilm, Kungliga Biblioteket i Stockholm.

Litteratur och elektroniska källor

Albæk, E., Munk Christiansen, P. & Togeby, L. (2002). *Ekspert i medierna: Dagspressens brug af forskere 1961-2001*. [Elektronisk resurs] Magtutredningen. Tillgänglig på internet: http://da.unipress.dk/media/2909275/87-7934-839-4_ekspert_i_medierne.pdf [2013-01-03]

Benner, M. (2009). *Kunskapsnation i kris?: politik, pengar och makt i svensk forskning*. Stockholm: SISTER.

Broks, P. (2006). *Understanding popular science*. Maidenhead: Open University Press.

Ellboj, G. & Barthélemy, C. (2003) *Mötet mellan skilda världar: En studie av relationen mellan forskare och journalister vid akrylamidlarvet*. [Elektronisk] C-uppsats i medie- och kommunikationsvetenskap, Lunds universitet. Tillgänglig: <http://www.lu.se/lup/publication/1357267> [2013-01-03].

Engström, K. (2008). *Genus & genrer: forskningsanknutna genusdiskurser i dagspress*. Diss. Umeå: Umeå universitet, 2008. Tillgänglig: <http://umu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:141476> [2013-01-02].

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wägnerud, L. (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik.

Finer, D. (2005). *Fokus Forskning: Vetenskapsjournalistikens olika roller*, Stiftelsen Institutet för Mediestudier, Sellin & Partner.

Ideland, M. (2002a). *Dagens gennyheter: hur massmedia berättar om genetik och genteknik*. Diss. Lund: Lunds universitet 2002.

Ideland, M. (2002b). *Det gäller livet: mediernas roll i stamcellsdebatten*. Stockholm: Stiftelsen Institutet för mediestudier.

Kasemo, T., & Kriström, J. (2009). *Naturvetenskap och redaktionstänk: hur resonerar beslutsfattare inom morgonpress om naturvetenskaplig rapportering*. [Elektronisk] C-uppsats i journalistik inom programmet Journalistik med naturvetenskap, Södertörns högskola. Tillgänglig: sh.diva-portal.org/smash/get/diva2:211564/FULLTEXT01 [2013-01-03].

Olausson, E. (2007). *Den avhandlade verkligheten: nyhetsvärderingens genomslag på vetenskapsjournalistiken*. [Elektronisk] Magisteruppsats, Lunds universitet. Tillgänglig: <http://www.lu.se/lup/publication/1324709> [2013-01-03].

Statistiska centralbyrån. (2002) *Nationell förteckning över forskningsämnen*. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.scb.se/Pages/Standard____24458.aspx [2013-01-03].

Vetenskap & Allmänhet (2005). *Vetenskap i press: en innehållsanalys*. [Elektronisk] VA-Rapport 2005:5. Vetenskap & Allmänhet. Tillgänglig: http://www.v-a.se/downloads/varapport2005_5.pdf [2013-01-02].

Bilaga 1: Kodschema

V.1 Artikel-ID

Aftonbladet 1XXX

SVD 2XXX

DN 3 XXX

V.2 Koddatum

ÅÅMMDD

V.3 Publiceringsdatum

ÅÅMMDD

V.4 Tidning

1 Aftonbladet

2 SVD

3 DN

V.5 Placering i tidning

1 Ledarsidor

2 Debattsidor

3 Allmänna nyhetssidor

4 Inrikespolitiska nyheter

5 Utrikespolitiska nyheter

6 Ekonomi

7 Kultur

8 Sport

9 Vetenskapssidor

10 Familj- och folksidor

11. Nöjessidor

12. Övrigt

V.6 Artikeltyp

1 Notis

2 Nyhetsartikel

3 Reportage

4 Personporträtt

5 Recension

6 Ledare

7 Kolumn

8 Krönika/kåseri

9 Debattartikel

10 Analys/kritik

11. Övrigt

V.7 Vilket vetenskapsområde?

1 Humaniora och religionsvetenskap

2 Rättsvetenskap och juridik

3 Samhällsvetenskap

4 Matematik

5 Naturvetenskap

6 Teknikvetenskap

7 Skogs och jordbruksvetenskap, landskapsplanering

8 Medicin

9 Odontologi

10 Farmaci

11 Veterinärmedicin

12 Övriga forskningsområden (Se SCB för detaljer om vilka ämnen som ingår här)

V.8 Hur många personer i artikeln eller i signeringen nämns med akademisk titel eller annat gör det uppenbart att den/de är forskare/vetenskapsman/vetenskapsmän?

- 1 En
- 2 Två
- 3 Tre eller fler
- 4 Ingen

V.9 Vilket kön har personen?

- 1 Kvinna
- 2 Man
- 3 Går inte att fastställa

V.10 Är personen med i artikeln/skriver i **egenskap av...**

- 1 Forskare/akademiker/expert
- 2 Yrkesaktiv inom något utanför akademien
- 3 Privatperson
- 4 Annat

V.11 Uttalar sig personen i direktcitrat eller pratminut om:

- 1 sin egen forskning
- 2 annan forskning
- 3 Annan form av vetande
- 4 Samhällsfråga
- 5 Kulturfråga
- 6 Politiskt beslut
- 7 Övrigt
- 8 Uttalar sig inte